

3. Misna popijevka za krajiške vojnike iz 1753. godine

Novi prinos Mulihovoj bibliografiji

Elizabeta Palanović, Zagreb

Uspomeni prof. Ladislava Šabana

I

U knjižnici franjevačkog samostana na Kaptolu u Zagrebu pronađen je prigodom sređivanja zbirke muzikalija 1980. godine jedan zaista raritetan tiskopis s naslovom *Popevka od treh činov Vere, Ufanja, i Ljubavi, koju iz zapovedi Presvetle Cesarice, i Kraljice Vojaki pod svetum Mešum popevaju.*¹ Ta je hrvatska starokajkavska pjesma otisnuta zajedno s notnim zapisom na letku izdanom u Beču 1753. godine.

S tim nesvakidašnjim otkrićem prvi je našu javnost upoznao nedavno preminuli zagrebački muzikolog prof. Ladislav Šaban, objavivši na stranicama ovog časopisa zanimljiv prilog *Misna popijevka carice Marije Terezije za vojnike u Hrvatskoj iz 1753. godine.* («Sv. Cecilija», 52/1982, br. 3, str. 56—58).

Baveći se tom popijevkom, autor uz analizu skladbe bilježi neka zapažanja o sadržaju i jeziku stihova, pripoćuje njihov tekst u suvremenoj grafiji te donosi faksimil obiju stranica letka.

Sâmo otkriće tog anonimnog tiskopisa, a posebice zapažanja prof. Šabana, aktualiziraju problem autorstva ne samo notnog zapisa nego i starokajkavskih stihova.

U relativno bogatu fondu hrvatskih nabožnih popijevki sredinom 18. stoljeća ova pjesma ne privlači neku osobitu pozornost, no sâma činjenica da je odredbom carice Marije Terezije uvrštena u vojno-glazbeni repertoar, opravdava nastojanje da joj se naznači izvorište te iznađe ime versifikatora.

Misaono ishodište ovoj pjesmi jest u kršćanskoj moralnobogoslovnoj doktrini o trima teološkim, odnosno božanskim krepostima: vjeri, ufanju i ljubavi. Budući da je sažetak kršćanskog nauka o bogoslovnim krepostima koncizno formuliran u manje-više tipiziranim obrascima triju čina, odnosno djela vjere, ufanja i ljubavi, i naslovni podaci pjesme upućuju na njezinu sadržajnu povezanost s nekim od takvih prozanih obrazaca.

Tom naznakom otvara se širok raspon možebitnih utjecaja, jer obradba teme o trima božanskim krepostima i u njima sadržanim osnovnim kršćanskim zasadama, u našoj je moralnodidaktičkoj književnosti u vrijeme tiskanja letka — 1753. — imala podugu tradiciju. Još u osvitu našeg humanizma tu je temu iscrpno i sustavno razradio Marulić u svome *Evangelistariumu*, koji je od 1516. do 1601. doživio 10 latinskih izdanja, a i obrasci triju čina vjere, ufanja i ljubavi ponavljaju se kao sastavni dio dotadašnje, gotovo dvostoljetne, tiskom objavljene hrvatske katehitičke literature kao i molitvenika.

II

Gotovo dva desetljeća prije ovoga bečkog izdanja, upravo godine 1743., pisac neizdane rukopisne Historije kolegija požeških isusovaca bilježi da su se on-

dje osnovi vjere »rudimenta fidei« tumačili u domovinskim pjesmama koje su, se nedjeljom i pjevale, kako bi ih djeca lakše upamtila. Ta dragocjena vijest o pjevanju temeljnih sadržaja vjerskih istina u hrvatskim — dakako štokavskim — stihovima, zapisana u vrijeme već razvijene pastoralno-prosvjetne djelatnosti požeških isusovaca, usmjeruje ovo traganje za nastankom i autorstvom te vojničke pjesme na vjerovjesničko-spisateljski rad hrvatskih isusovaca iz prve polovice 18. stoljeća.

Kako je riječ o kajkavskoj pjesmi, otprve se nameće ime Jurja Muliha (1694—1754), poznatoga isusovačkog misionara i izuzetno plodnoga pisca. Spomenute 1734. godine službu katehista i pučkog propovjednika u kući požeških isusovaca obavljao je poznati pjesnik Antun Kanižlić (1699—1777), što je poznavaoce njegova života i djela, primjerice F. Fanceva², T. Matica³, i M. Belića⁴, sklonilo mišljenju da ti stihovi o vjerskim istinama potječu upravo od njega.

U zabilježbi iz 1734. ne nahodi se podatka o sastavljaču tih stihova, kao ni o tome, da li su oni tada bili tiskani, no postoje neki indiciji iz kojih se dade zaključiti da su tiskom bili objelodanjeni godine 1736. u pjesmi *Od otajstvih, i poglavitih kriptostih kerstjanskih*, koju je Muliha bio uvrstio u štokavsko-ikavski misijski priručnik *Bogoljubne pisme* (Trnava 1736)⁵.

O Mulihi se zna da je svoju dugogodišnju misionarsku djelatnost otpočeo upravo u zajednici požeških isusovaca, kojoj je bio članom od godine 1727. do 1729. te od 1732. do 1735. Temeljita istraživanja isusovca dra I. Fućeka⁶ pokazala su da početke promicanja pismenosti u požeškom kraju treba povezati s Mulihovim radom i s njegovim štokavsko-ikavskim katekizmom *Pisanica duhovna*⁷ koji je 1734. godine doživio u Beču dva izdanja. Upravo u to vrijeme, kad se razvijao pokret pismenosti i katehiziranja seoskog življa knjigom, u Požegi je zajedno s kajkavcem Muliham od 1733. do 1735. boravio i štokavac Kanižlić, rodnom Požežanin, i u tom su radu »obojuca intenzivno sudjelovala«⁸.

Baveći se posebice Kanižlićem, isusovac dr Miljenko Belić u najnovije je vrijeme svestranije osvijetlio već ranije spominjano pitanje Mulihe i Kanižlićeve suradnje te je ustvrdio da je »ne samo vjerojatno da su zajedno radili u pripremanju katekizama i pučkih crkvenih popijevaka, nego je nevjerojatno da nisu surađivali«⁹.

Nakon ovoga logično je pomišljati da su Muliha i Kanižlić zajednički slagali i one stihove o »rudimenta fidei«, što ih godine 1734. spominje isusovački kroničar požeškog kolegija, a jednako je tako razložno zaključiti da su ti stihovi bili pjevani ne samo nedjeljom u Požegi, nego također i u mjestima Mulihovih misijskih pohoda.

III

U predgovoru svog izdanja *Boguljubne pisme* Mulih izvješćuje da uz »novo složene« pjesme objelodanjuje i neke »bolje naređene« koje su vjernici zavoljeli pjevajući ih »prišasto lito« (tj. prošle 1735. godine) za njegovih misija u Požegi, požeškom kraju, Pečuhu i drugdje. Poznavajući stil Mulihova svekolika vjеровjesničkog djelovanja, a navlastito znajući da je tu zbirku nabožnih pjesama objavio radi toga što su one »za naučiti sva otajstva vire, i poglavite kriposti kerstjanske, pivati, ali štiti vele koristne«, onda jedva ostaje mjesta dvoumljenju da se Mulihovo izvješće o već postojećim pjesmama odnosi ponajprije na stihove koje je spomenuo isusovački kroničar i koji su u redigiranu i dotjeranu obliku zacijelo bili ugrađeni u stihove *Pisma II. Od otajstvih, i poglavitih kripostih kerstjanskih*.

Ta opsežna pjesma zacijelo je jedna od onih o kojima Mulih kaže da su »podugačke zato da razborito postavljene stvari, i priprosti razumiju«. S tom namjerom on je u toj istoj knjižici objavio i njezin prozni pandan naslovljen *Otajstva vire i poglavite kriposti kerstjanske*, kao i tekstove dviju varijanata prozanih obrazaca koji sadržavaju čin klanjanja Bogu te čine vjere, ufanja, ljubavi i klanjanja za grijeha.

Autorstvo ove, a i ostalih pjesama što ih je Mulih uvrstio u anonimno izdanu publikaciju *Boguljubne pisme*, bilo je sve do najnovijeg vremena prijeporno. U stručnoj literaturi izražene su, doduše bez dostatnih istraživanja, nevjericе da bi te štokavske pjesme mogle biti plodom Mulihova ili, bolje, isključivo Mulihova književnog rada, a istodobno i pretpostavke o određenoj Kanižličevoj suradnji pri njihovu sastavljanju. Ovakva razmišljanja obrazlagana su Mulihovim kajkavskim podrijetlom i činjenicom da je versificirani dio štokavske knjižice *Boguljubne pisme* u jezičnom pogledu uspjeli od njezina drugoga proznog dijela, za koji se pouzdano zna da je iz Mulihova pera.

Zahvaljujući rezultatima iscrpna istraživanja Mulihova cjelokupnog djela, što ih je nedavno objavio profesor Fuček, danas se može reći da je dvojba glede Mulihova autorstva otklonjena. Nakon poma uspoređivanja njegove zbirke *Boguljubne pisme* s Kanižličevim djelom *Utočište Blaženoi Divici Mariji ugodno i prijatno* (Venecija 1759), dr Fuček mogao je ustvrditi: »Nema nikakve sumnje, dakle da je bar srž tih pjesama Mulihov književni, pjesnički i glazbeni rad«. On također drži da »ne bi bilo ništa neobično ako zamislimo Kanižliča kao suradnika Mulihova što se tiče poliranja štokavštine«.

Prema tome, *Pisma II. Od otajstvih, i poglavitih kripostih kerstjanskih* s bibliografskog je stajališta Mulihovo djelo, a Kanižličeva bi se suradnja mogla označiti kao jezična redakcija.

IV

U toj pjesmi, sastavljenoj od 32 katrenske osmeračke strofe s rimom AA, BB, uočljivi su zameci stihova kajkavske vojničke popijevke izdane 1753. godine u Beču. Međutim, u razdoblju od 1736. — tj. od pojave Mulihova anonimno tiskana trnavskog izdanja, pa do bečkog letka 1753. — ova se štokavsko-ikavska pjesma pojavila i u inačicama (hrvatskokajkavski ma i gradišćanskohrvatskoj) u publikacijama izričito vezanim uz ime Jurja Mulihova.

Jedna kajkavska varijanta nalazi se u jednoj knjizi kojoj se, zbog oštećenosti, ne zna naslov, kao ni mjesto ni godina izdanja (pohranjena u Knjižnici JAZU, sing. R 44), a za koju je dr Olga Sojat²¹ ustanovila da je starije, vjerojatno prvo izdanje zbirke *Pobožne i navučne popevke* (autori J. Mulih i M. Jušić), tiskane u Zagrebu 1746. godine. U tome starijem izdanju, tiskanom prije 1746. kajkavska je varijanta objavljena kao *Popevka VII* s naslovom

Od bolje potrebnih kotrigov i skrovnostih katoličanskih, a pod istim naslovom, samo kao *Popevka XII*, objelodanjena je i u mlađem izdanju iz 1746. godine. Ti su stihovi godine 1748. tiskani i u Mulihovu molitveniku *Nebeska hrana*²² (Zagreb), gdje je ispod naslova *Popevka od gore rečeneh otajstvih iliti skrovnostih vere katoličanske* donijet i naputak da se može pjevati na napjev popijevke *Poslan je angel Gabrijel*.

Dok se stihovi objavljeni u dvama izdanjima misijskog priručnika *Pobožne i navučne popevke* tekstovno ponešto razlikuju, tekst tiskan u *Nebeskoj hrani*²³ gotovo je istovjetan s onim u publikaciji iz 1746.

Kajkavska varijanta sadržajem je dosta vjerna štokavsko-ikavskoj pjesmi, istovjetna joj je i vanjskom strukturom, s jedinom razlikom što sadrži kiticu više, tj. kajkavska varijanta ima 33 strofe. No, i ova je razlika tehničke naravi, jer je posljednja 33. strofa štokavske pjesme, zbog nedostatka prostora (kraj lista) izostala pri tiskanju, dok je njezin, već spomenuti prozni pandan, tiskan u cjelovitu tekstu od 33. točke.

Osim toga, dio te kajkavske pjesme zabilježen je u rukopisnoj pjesmarici *Laudes Dei ac Sanctorum ejus* uz koju je — što je osobito zanimljivo — prvi put zapisan i notni tekst. U ovome, danas nedostupnu, manuskriptu te je stihove prvi uočio i godine 1936. zajedno s notnim zapisom (u suvremenoj notaciji F. Dugana), u »Sv. Ceciliji«²⁴ objelodanio Janko Barlé. Od njega doznajemo da je u manuskriptu ispod teksta (pjesničkog i notnog) zabilježeno: *Authore R Patre N. Muhli* [!] *Societatis JESV Missionario*. Na temelju toga, kao i slične zabilježbe uz pjesmu u čast Sv. Ivanu Nepomuku, koja je, također s notama, zapisana u istoj pjesmarici²⁵, Barlé je zaključio da je ove dvije kajkavske nabožne pjesme skladao Juraj Mulih.

Govoreći o toj popijevci, Barlé joj navodi naslov *Vse kaj Mati Cirkva vuči*, prema prvom stihu jedanaeste kitice, koji je u pjesmarici postao prvim stihom zasebne pjesme sastavljene od pet oktavnih strofa. Stihovi te pjesme *Vse kaj Mati Cirkva vuči* tekstovno su najbliži onima tiskanim u starijem izdanju zbirke *Pobožne i navučne popevke* (izdanje prije 1746), a od onih objavljenih u publikacijama iz 1746. i 1748. neznatno se razlikuju. Moguće je da su u rukopisnu pjesmaricu, nastalu 1749., prenijeti iz jednog od ovih izdanja, po svob prilici iz najstarijega, no ne bi trebalo odbaciti ni mogućnost da ih je u obliku zabilježenu u rukopisu, zajedno s notnim tekstom, objelodanio sâm Mulih u nekom svojem zasad još nepoznatu djelu.

Za ilustraciju sličnosti štokavske i kajkavske varijante s jedne strane, te umijeća Mulihova prepjevanja štokavskoga idioma u kajkavski s druge, donosimo usporedo deset strofa štokavske i kajkavske varijante:

PISMA II OD OTAJSTVAH, I POGLAVITIH KRIPOSTIH KERSTJANSKIH	POPEVKA VII OD BOLJE POTREB- NEH KOTRIGOV I SKROVNOSTIH KATO- LIČANSKEH
11. Sve što Mati Cerkva učí, To virujem: i što odluči, Otač Papa Cerkve prava, Na svoj zemlji sveta Glava.	11. Vse kaj Mati Cirkva vuči, To verujem, kaj odluči: Oteč Papa Cirkve prava, Na vsem svetu živa Glava.
12. Sva virujem Bože ova; Jer ti nami očitova, Vična istina: sveznajući, Privariti nemogući.	12. Ova vsa verujem zato, Ar me Ti Bog vučiš nato: Večna istina vse znajući, Ter v-kaniti nemogući.
13. S dostojanstvom mukah tvojih I s pravednih dilih mojih, Ja se ufam, što zaprosim, Da od tebe sve isprosim.	13. Ja se ufam da isprosim, Kaj od Tebe ja zaprosim: Po vrednosti vseh muk tvojeh I pravičneh delov mojih.
14. Ti mi blago od milosti, I nutarnje od kriposti, Hočeš dati i spasenje, I pameti i prosvićenje.	14. Da mi blago Tve milosti, I nuternje vse kreposti: Hočeš dati zveličenje, I pameti razsvićenje.

15. Tužna sužnja paklenoga,
Ti grišnika pokornoga,
Dustu hoćeš oprostiti,
I grihe mi prostiti.
16. Ti vičnoga od života,
Slavno Krunom svih dobrot,
Dobra dila okruniti,
Zelju ćeš mi ispuniti.
17. Ti ćeš duši sva duhovna,
Dobra tilu dat tilovna;
Jer si vrilo, koje teče,
Da isteći nikad neće.
18. Moje pako jest ufanje,
Tvoje verno obećanje,
I moguća ruka dati,
Sto mi hotih obećati.
19. Bože dragi serdce moje,
Od ljubavi znađeš tvoje,
Kako gori užeženo;
Jerbo od nje jest ranjeno.
20. Jere sam Ti jesi dobro,
Beskonačno i pridobro,
Verh svih stvarih i verh sebe,
Sa svim serdcem ljubim Tebe.
15. To se ufam vu Te Boga,
Da grešnika pokornoga,
Pekla hoćeš oprostiti,
I grehe mi vse prostiti.
16. Da z-korunum Ti nebeskum,
Vnoso lepše neg zemeljskum:
Hoćeš dobre ^{kućniti,}
Vsu želju nam izpuniti.
17. Hoćeš Duši vsa duhovna,
Telu dati vsa telovna;
Ar si vrela, koje tečeš,
Da isteći negdar nećeš.
18. Moje pako je ufanje,
Tvoje verno obećanje:
I moguća ruka dati,
Kaj si hotel obećati.
19. Bože mili Serdce moje!
Od ljubavi samo Tvoje:
Kak mi gori vse ognjeno,
Ar je od nje tak ranjeno.
20. Ar si Ti sam čisto dobro,
Nezrečeno, i predobro,
Več neg ves svet i neg mene,
Vsega serdca ljubim Tebe.
- [7] Ja*
Za se grihe žalujem,
I prežuhko tugujem;
Ar zbanutvah tebe Boga,
Gospodina predobroga. *Ti va
- [8] Ja*
Ali sada obećujem,
I va serdca određujem;
Da se hoću spovidati,
I moj život pobolšati. *Ti va
- [9] Ja*
I kada se tako kajem,
Za pokoru tebi dajem;
Od sad moje govorenje,
Se činjenje i terplenje. *Ti va
- [10] Ja*
K-tomu hoću ja pomoći,
Kuliko mi bude moći;
Da bi tebe si dičili,
I da bi se zveličili. *Ti va
- [11] Ja*
Bože mili pomoz mi,
Va sem žitku pokripti me;
Da ti morem ugoditi,
I va nebo pogoditi. *Ti va
- J. Mulih: DUHOVNE JACKE,
Győr 1750.
- [5] Ja verujem [. . .]
Istinitost tva valuje,
da pokornem raj daruje,
kojeh suze grehe brišu,
i med brane tvoje pišu.
Vu toj Veri [. . .]
- [6] Ja verujem [. . .]
Tvu mogućnost spoznajući,
obećanjem verujući,
da se ufam, razum vlečeš,
i vsa doblim, kak obečeš.
Vu toj Veri [. . .]
- [7] Ja verujem [. . .]
Bog moj! zverhu vseh te ljubim,
Koga zgubeč vsa izgubim,
Zelim vu vseh te ljubiti,
i samomu prijati biti.
Vu toj Veri [. . .]
- [8] Bože! ljubim, tebe ljubim,
z vsega serca ljubim te.
Zato kad me već nestane,
truplo telo kad postane,
kada takaj počnem gniti,
v sercu zrezano će biti:
Bože! ljubim, tebe ljubim,
z vsega serca ljubim te.
- Tiskana anonimno u Beču 1753.

BOGOLJUBNE PISME POBOŽNE I NAVUČNE POPEVKE
Trnava 1736. tiskane prije 1746.

Ovih deset kitica odabrano je zato što se njihova kajkavska verzija u spomenutoj rukopisnoj pjesmari- ci pojavila u obliku samostalne pjesme. Osim toga, iz citiranih ulomaka dostatno se očituje utjecaj cjelo- vite štokavske i kajkavske varijante na sadržaj gradiš- čanskohrvatske pjesme objavljene u Mulihovu misij- skom priručniku *Duhovne jačke* (Győr 1750)¹⁶. Njezinu tekstu dodao je Mulih naputak da je valja pjevati »na notu: Miserere«: Opsegom i shemom ta se gradišćanska verzija znatno razlikuje od štokavske i kajkavske. Na- ime, ona ima samo 11 kitica, a njezini osmerački katre- ni s rasporedom rime AA, BB obogaćeni su početnim i završnim distisima koji se kao refreni ponavljaju u svim kiticama. Upravo po tim izvanjskim obilježji- ma kao i po znatnoj sadržajnoj sličnosti pripjevnih stihova, ta se Mulihova jačka približuje stihovima bečkog letka iz godine 1753. što pokazuju sljedeći, usporedno priopćeni tekstovi:

JACKA XVII
OD VERE, UFANJA I
LJUBAVI, I ZA GRIHE
POKAJANJA

Na notu: Miserere

- [1] Ja verujem, ja se ufam,
Bože dragi ljubim te.*
Katolik se imenujem,
I tvoj nauk vas valujem;
Ar si tako ti odlučil,
I po cirkvi nas naučil.*
Ti va veri, i ufanju,
I ljubavi tverdi nas.
- [2] Ja*
Ki ne moreš prekaniti,
Nit od koga ukanjen biti;
Ar ti sa znaš, i sa vidiš,
I od veka sa previdiš. *Ti va
- [3] Ja*
Da si jeden Bog, verujem,
A persone tri valujem;
Da je Sin človikom postal,
Ali skupa i Bog obstal. *Ti va
- [4] Ja*
Da ćeš dati sim na sudu,
Ca god oni vridni budu;
Dobrim nebo a zlim pakal,
Gdi se grišnik bude plakal. *Ti va
- [5] Ja*
Da mi grihe ćeš prostiti,
Tvoju milost podiliti;
Ki s-faliti nesim moguć,
Ar si veran i sa moguć. *Ti va
- [6] Ja*
Ar si ti najvekše dobro,
Kömu ništo ni spodobno,
Zato se ljubavi vridan,
Sim nam kruto ti potriban. *Ti va

POPEVKA OD TREH
ČINOV VERE, UFANJA,
LJUBAVI, KOJU IZ ZA-
POVEDI PRESVETLE
CESARICE, I KRALJI-
CE VOJAKI POD SVE-
TUM MEŠUM
POPEVAJU.

- [1] Ja verujem, ja se ufam,
Bože! z-serca ljubim te.
Kerščenik se imenujem,
vse verujem i valujem,
kaj keršćanska vera vuči,
da si navčil nju, znajući.
Vu toj Veri, vu Ufanju,
I Ljubavi jačim se.
- [2] Ja verujem [. . .]
Istina si, vkanit' nećeš,
vere vredno, kaj god rečeš;
kajiti vse je tebi znano,
veruvat ti je ufano.
Vu toj Veri [. . .]
- [3] Ja verujem [. . .]
Vu božanstvu jedinoga,
Vu peršnah trojstvenoga,
Boga deržim te samoga,
ar sam nimaš jednakoga.
Vu toj Veri [. . .]
- [4] Ja verujem [. . .]
Verujem vu sina Boga,
ki je z naručaja tvoga,
na svet došel, človek postal,
da ja sužen ne bi ostal.
Vu toj Veri [. . .]

5. Ja verujem, ja se ufam,
Bože! z-serdca ljubim te.
Ja verujem Duha Boga,
Z-Otcom Sinom jednakoga,
Ki na kerstu posvečuje,
Ter nas grehov vseh mentuje.
Vu toj veri, vu ufanju,
I ljubavi jačim se.

9. Bože dragil tebe ljubim,
Z vsega serdca ljubim te.
Podjeli mi ljubav tvoju,
I objači volju moju,
Da te ljubim, doklam živem,
Nit prestanem, kad preminem,
Tebe ljubim, ar te ljubim,
Vsega serca ljubim te.

Nepoznati priređivač izdanja tiskanog 1853., dakle nakon Gajeve pravopisne reforme, upotrijebio je u tom izdanju starokajkavsku grafiju, a u naslovnim je podacima naveo da je *Hrana nebeska* »složena s-trudom i skerbjvm Juraja Mulih, Tovarštvu negda Je- zuševoga mešnika, misionariuša apoštolskoga«. Začu- do, ovu varijantu, ili neku drugu njoj vrlo blisku, nismo našli ni u jednom izdanju *Hrane nebeske*, kao ni u ostalim ovdje spominjanim Mulihovim djelima.

Vrlo slična vojnička varijanta mogla je stoga pri- ređivaču ovog izdanja poslužiti kao predložak, no nije isključeno da ju je preuzeo iz nekoga — dosad nepo- znata — izdanja *Hrane nebeske*, tiskane, dakako, prije bečkog letka. U tom pretpostavljajućem izdanju valja- lo bi tada tražiti i neposredan izvor bečke varijante, ako je Mulih nije sastavio »ad hoc«. Bilo kako bilo, Mulih je u ovom slučaju opseg svoje varijante morao prilagoditi formatu letka, a sadržaj i vojnicima ne-

katoličke vjeroispovijesti. To je vjerojatno razlogom da je — na primjer — stih gradišćanskohrvatske varijante iz 1750. godine »Katolik se imenujem« u vojničkoj pjesmi zamijenjen stihom »Kerščenik se imenujem«, a sadržaj stihova nešto starije kajkavske varijante »Vse kaj Mati Cirkva vuči, / To verujem kaj odluči: / Otec Papa Cirkve prava, / Na vsem svetu živa Glava« u bečkoj je varijanti sveden na samo ova dva stiha: »Vse verujem i valujem, / kaj kerščanska vera vuči«. Gledajući s današnjih motrišta, ovoj bi se vojničkoj varijanti mogao dati pridjevnik »ekumeničke«.

V

U vrijeme nastanka te stihovane vjerskomoralne poruke za krajiške vojnike Mulih je bio nadaleko čuven sa svog neobično plodna spisateljskog opusa, kao i dugogodišnjeg besprimjerno revna misio-narskog djelovanja u svim stranama Monarhije, gdje su obitavali Hrvati. To je bez sumnje bila dostatna preporuka da njegovi stihovi o trima činima vjere, ufanja i ljubavi odredbom carice Marije Terezije postanu službenom misnom popijevkom naših krajišnika. Izbor upravo ovih stihova mogao je Carići sugerirati neki vojnički duhovnik, no poticaj, pa i konkretni prijedlog, mogao je dati i sâm Mulih. To se dade naslutiti iz jedne njegove — inače sasvim zanemarive — zabilježbe iz godine 1748. u molitveniku *Nebeska hrana* (str. 659), gdje navodi da je caricu Mariju Tereziju »većkrat videl«, što bi se lako moglo protumačiti da se s njom češće osobno susretao. Poznavajući njegovu domišljatost, kojom je u redovima crkvenih i svjetovnih pa i vojničkih odličnika,¹⁸ umio naći mecene koji su izdašno pomagali tiskanje njegovih knjiga, kao i sposobnost, kojom je iznalazio mogućnosti da one dopru do čitatelja najširih slojeva i svih staleža, teško je i zamisliti da takve moguće susrete ne bi iskoristio i za to da dobije Caričinu potporu i odobrenje da njegova vjerovjesnička poruka o temeljnim vjerskomoralnim zasadama dopre i u redove krajiških vojnika.

Govoreći o tekstu pjesme, prof. ga Šaban drži gotovo promašenim, jer je za obične vojnike bio teško razumljiv: s jedne strane zbog kajkavštine, a s druge zbog teško shvatljiva metafizičkog sadržaja. Dakako, bilo je krajišnika kojima je kajkavština bila strana, no imamo li na umu da je Mulih neka svoja djela običavao izdavati i u kajkavskom i u štokavskom narječju, pa i u narječju Gradišćanskih Hrvata, čini se vrlo vjerojatnim da je takvu sudbinu doživjela i ova vojnička misna popijevka. Začudno je ipak, da se — unatoč teško shvatljivoj sadržaju — u različitim kajkavskim i štokavskim¹⁹ inačicama pojavljivala u mnogim molitvenicima i crkvenim pjesmaricama, ali bez bečkog notnog zapisa. Štoviše, s novim melodijama pojavila se npr. u pjesmaricama Đure Eisenhuta *Napevi cerkvenih pesamah* (Zagreb 1872, str. 93—94), Vilka Novaka *Crkvena pjesmarica* (Zagreb 1909, str. 12), Stjepana Hadrovića *Hosanna* (Zagreb 1911, str. 279—281) i neobičnom se žilavošću ukorijenila u nekim dijelovima sjeverne Hrvatske, gdje se na misni »Credo« pjevala sve do sredine ovog stoljeća.

Dvostoljetna tradicija ove Mulihove pjesme samo je jedna pojedinost koja pokazuje da je Mulihov utjecaj na razvitak hrvatske crkvene popijevke bio veoma snažan i dugotrajan, što se poglavito odnosi na njegovu zbirku *Bogoljubne pisme*, odnosno *Pobožne i navučne popevke* te molitvenik *Hrana nebeska*. Svestrano proučavanje ove teme otkrilo bi više pjesama u koje su bili utkani Mulihovi stihovi o trima bogoslovnim krepostima, no u ovom smo se izlaganju ograničili tek na ono što je bilo relevantno da se razotkrije tvorac stihova bečkog letka.

VI

Vezujući autorstvo ove pjesme uz Jurja Muliha, mogli bismo nazrijeti i trag podrijetlu notnog teksta. Poznato je da je Mulih uvelike promicao pjevanje na-božnih pjesama; u svojoj vjeroučiteljskoj misiji stihovanu je poruku običavao stapati s napjevom, označujući uz naslove pojedinih pjesama kratkom napomenom »ad notam«, odnosno »na notu« da ih valja pjevati na određenu dobro poznatu melodiju već poznatih pjesama istosložnih stihova. Nakon Barléova otkrića da se Mulih i aktivno bavio glazbom, ime mu je ušlo i u povijest hrvatske glazbe. Na temelju već spomenutih bilješki u pjesmarici *Laudes Dei...*, kao i Krčelićeve obavijesti da je Mulih sastavljao svete pjesme i učio narod da ih pjeva²⁰, Barlé je zaključio da je Mulih skladao popijevke u čast Sv. Ivanu Nepomuku i »Vse kaj Mati Cirkva vuči«, iznijevši da je prva komponirana u hrvatskom duhu, a druga da »je dosta siromašna« te okončana »izrazito njemačkim završetkom«. Priopćujući 1936. godine stihovani i notni tekst ove potonje pjesme, Barlé je doduše naslutio da je Mulih mogao napisati i stihove, ali tada to nije mogao potvrditi.

Sada, kad znamo da su stihovi pjesme »Vse kaj Mati Cirkva vuči« Mulihovi, možemo pouzdano kazati da napomena u rukopisnoj pjesmarici »Authore R Patre N. Muhli [...]« označuje Muliha kao sastavljača pjesničkog teksta. Istodobno, ona ga kao autora notnog teksta ne isključuje, niti ga izričito označuje. Stoga nije sigurno da je izrazom »authore« u ovoj napomeni označen također i autor notnog teksta. Određenu opreznost u tome zahtijeva i dr O. Šojat²¹, držeći da se na temelju izraza »authore« ne može razlučiti da li je riječ o tvorcu notnog ili pjesničkog teksta. Pri tome nije možda posve nevažan ni podatak da sve skladbe zabilježene u pjesmarici *Laudes Dei...*, osim dviju što ih je Barlé pripisao isusovcu Mulihu, potječu od skladatelja franjevac²². Pomalo se neobičnim čini i to da bi Mulih sâm napisao skladbu za pjesmu koja je 1749. zabilježena u rukopisu, a dio je veće, cjelovite pjesme uz koju je on 1748. u *Nebeskoj hrani* zapisao da se pjeva na melodiju »Poslan je angel Gabrijel«, da bi već dvije godine poslije toga (1750) uz njezinu gradišćansku varijantu u *Duhovnim jačkama* dao naputak da se pjeva na melodiju parafraziranog psalma *Miserere*. Međutim, ovo Mulihovo učestalo variranje napjeva na tektove istih pjesama, odnosno varijanata, posve je u skladu s njegovim sličnim postupcima s vlastitim i posuđenim tekstovima, u čemu se očitala njegova neobična živost i sklonost mijenjanju, kombiniranju, sažimanju, dotjerivanju te prilagođivanju tekstova određenom trenutku i povodu.

Temeljiti stručni uvid u cjelokupnu građu — danas nedostupne — rukopisne pjesmarice *Laudes Dei ac Sanctorum ejus* zacijelo bi otklonio stanovite nejasnoće i određenu suzdržanost prema Barléovoj tvrdnji da je Mulih autor skladbe na tekst *Vse kaj Mati Cirkva vuči* zabilježen godine 1749. Time bi se možda otvorila i mogućnost da se Mulihovo ime poveže ne samo uz stihove već i uz notni zapis bečkog letka iz 1753., u kojem je prof. Šaban prepoznao skladatelja »koji je poznavao napjeve naše *Cithare*, kao i naše narodno pjevanje u Slavoniji«.

Ne bi li taj nepoznati skladatelj ipak mogao biti Juraj Mulih, koji je — prema sudu patra Fućeka — »bio i pjesnik i glazbenik«, a svekolikim svojim radom, »osobito književnim, u sebi je sjedinio sve krajeve Crkve u Hrvata, izvan turskog imperija, ...« tako da iz »njegovih knjiga kuca bilo našeg čovjeka onog vremena«²³?

Ovaj rijetko zanimljiv problem iz hrvatske glazbene prošlosti, što ga je profesor Šaban naćeo zavrćuće da se do kraja istraži te i s muzikološkokbibliografskog stajališta zaokruži.

BILJEŠKE

1. Sve naslove i ulomke iz starokajkavskih tekstova u članku donosimo u suvremenoj grafiji, a u bilješkama prema potrebi u izvornoj. — Bibliografski opis letka: *Popevka od treh chinov Vere, Úffanya, i Lyubavi, koju iz zapovedi Preszvetle Czeszaricze, i Kralyicze Vojaki pod szvetum Messum popevaju*. [Notni zapis sa stihovima.] Stampana vu Bechu pri Tomassu Trattner, 1753. 1 list, vel. 16,9 x 10. — Sign. R. — A 5).
2. Franjo Francev: Isusovci i slavonska knjiga XVIII stoljeća. *Jugoslavenska njiva*, 6/1922, br. 5, str. 370.
3. Tomo Matić: Život i rad Antuna Kanižlića. U djelu: *Pjesme Antuna Kanižlića, Antuna Ivanošića i Matije Petra Katančića*. SPH, 26. Zagreb 1940, str. XVIII.
4. Miljenko Belić: Antun Kanižlić (1699—1777). *Obnovljeni život*, 32/1977, br. 4, str. 301.
5. *Bogolyubne pjsme za probuditi u serdcu Griscnika Lyubav Boxju i Mariansku, Sversceno pokajanye od griha, za nauciti sva otajstva vire, i Poglavitte Kriposti Kerstianske, pivati, ali Sciti velle Koristne*. Sctampano u Tyrnavi, po Leopoldu Berger. Lita 1736. — Sastoji se od dva dijela; prvi sadržava pjesme, a drugi — prozni — upute za bogoljubni život.
6. Ivan Fuček: Književni rad Jurja Muliha. *Vrela i prinosi*, 1983, br. 14, str. 3—65.
7. *Pisanicza duhovna Kerstianskoga Nauka Puna Izpisana*. U Bescu 1734 (I i II izd.).
8. Miljenko Belić: Tko je napisao »Obilato Duhovno mliko«? *Vrela i prinosi*, 1982, br. 13, str. 160.
9. Isto, str. 159.
10. Vidi str. 57 rada navedena u bilj. 6.
11. Isto (navod iz bilj. 139).
12. Olga Šojat: Juraj Muliš (1694—1754) kao kajkavski pisac i kao kulturno-prosvjetni radnik. *Kaj*, 16/1983, br. 5/6. — Nakon pomne analize, ovo dosad nepoznato izdanje, autorica dr Šojat uvrstila je u bibliografiju Muliševih djela, obradivši ga uz izdanje *Pobosne, i Navuchne Popevke* ... Stampane vu Zagrebu, po Ivanu Weitz, orsagykom stamparu, leta 1746.
13. *Nebeszka hrana* iz 1748. u različnim prerađenim izdanjima ima naslov *Hrana nebezka*.
14. Janko Barle: Još o Jurju Mulišu kao glazbeniku. *Sv. Cecilija*, 30/1936, sv. 6, str. 194—195.
15. Isti: Juraj Muliš kao glazbenik. »Sv. Cecilija«, 14/1920, br. 5, str. 181—182.
16. *Duhovne jacske poszlovanya apostolszkoga ko szada na drugo leto Duhovni otacz Juraj Muliš Jesuita Missionar Apostolszki, po Horvatzskih szelih obnassa* ... Stampane va Gyuri leta 1750. po Greguru Janussu Streibig.
17. Vidi str. 16 rada navedena u bilj. 6.
18. Mecenom mu je bio — primjerice — glinski potpukovnik Ignac Bedeković Komorski. — Vidi Hrvatski biografski leksikon, 1. Zagreb 1983, str. 580.
19. Vrlo je slična gradišćanskoj jački i stihovima bečkog letka štokavsko-ikavska verzija što smo je našli u najstarijem sačuvanom izdanju (III izd. iz 1764. godine) Kanižličeve *Male i svakomu potribne bogoslovice* (I izd. oko 1760), a u gotovu istom obliku pojavljivala se u XIX stoljeću u mnogim izdanjima djela Marijana Jaića: *Vinac bogoljubnih pisama* (I izd. u Budimu 1827).
20. Baltazar Adam Krčelić: *Annuae ili Historija, 1748—1767*. Zagreb 1952, str. 127—128.
21. Vidi str. 30—31 rada navedena u bilj. 12.
22. Kanizije Kurpes: Nekoliko skladatelja franjevačkog reda. *Sv. Cecilija*, 31/1937, br. 4, str. 121—122.
23. Vidi zaključak (str. 60—61) rada navedena u bilj. 6.

ČLANCI

Stjepan o. Pankracije Vupora

Miroslav Vuk, Zagreb

Povijest hrvatske glazbe, kao i ostalih umjetnosti, ne sastoji se samo od velikih i poznatih imena nego i niza manje poznatih glazbenika, čiji zajednički i pojedinačni skladateljski ili drugačiji glazbeni prilog nije beznačajan, makar se u naše vrijeme često prešućuje, posebno ako se odnosi na crkvenu glazbu. Takav manje poznati hrvatski crkveni glazbenik, kojeg do danas nije spomenula ni povijest hrvatske glazbe, ni enciklopedija, aktivno djeluje već skoro punih 70 godina među najširim slojevima hrvatskog naroda. Jedino je »Sveta Cecilija« u nekoliko navrata pisala o franjevcu o. Pankraciju kao orguljašu i graditelju orgulja. Međutim o. Pankracije nije samo vrstan orguljaš nego i nenadmašiv improvizator na orguljama, graditelj harmonija i orgulja, skladatelj, zborovođa i dirigent. Zbog njegove skromnosti i strogog pridržavanja redovničkih regula o njemu šira glazbena javnost malo zna, premda je u 70-tak minulih godina aktivnog bavljenja crkvenom glazbom postigao zavidne rezultate ostvarivši očite i značajne duhovne i materijalne vrijednosti.

Rodio se 5. svibnja 1897. godine u Knežincu kod Varaždina od oca Mije i majke Katarine r. Boronić. Nakon završene osnovne škole odlazi po svojoj želji

u Varaždin i stupa u franjevački red 16. kolovoza 1913. godine.

U rodnoj kući je već u najranijem djetinjstvu došao u dodir s glazbom jer su otac i oba strica bili vrlo glazbeni, posebice najstariji stric, orguljaš, koji je imao glasovir i harmoniku 1909, što je u ono vrijeme bila velika rijetkost na selu.

U franjevačkom sjemeništu u Varaždinu je mladić Stjepan došao i službeno u dodir s glazbom, pa kako je posjedovao apsolutni glazbeni sluh i glazbeno pamćenje, brzo je bez ičije pomoći i stručnih savjeta svladao osnove glazbene teorije i osnove tehničkih zakonitosti u sviranju na harmoniju, a kasnije i na orguljama. Njega je kao i mnoge poznate glazbenike i skladatelje u mladosti, resila vrlina marljivog i upornog prepisivača skladbi za orgulje raznih autora od renesanse do naših dana. Uvijek znatiželjan, žedan novog znanja, u tom prepisivanju se i strogo stručno samoobrazovao, naučivši harmoniju i kontrapunat kao i tehniku skladanja. To prepisivanje bilo mu je i zoran vodič u shvaćanje i doživljavanje estetskih vrijednosti pojedinih skladbi za orgulje ili razne zborove od Frescobaldija preko Bacha i Francika do naših dana.